

УДК 338.124.4:338.57.055.2+311.218

ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМУ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ

CONFIGURING THE ALGORITHM OF THE SYSTEM OF THE INFLATION PROCESSES IMPACT EVALUATION ON THE CRISIS DEVELOPMENT WITHIN THE STATE ECONOMY

Федорук Т.В.

аспірант кафедри економічної кібернетики,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

У статті розглянуто проблематику формування системи оцінки впливу інфляційних процесів на розвиток кризових явищ в економіці держави. Запропоновано алгоритм такої системи, виокремлено основні блоки та їх взаємозв'язок. Доведено доцільність підходу превентивного управління до побудови системи оцінки впливу інфляційних процесів на кризу.

Ключові слова: криза, інфляційний процес, превентивне управління, блок-схема.

В статье рассмотрена проблематика формирования системы оценки влияния инфляционных процессов на развитие кризисных явлений в экономике страны. Предложен алгоритм такой системы, выделены основные блоки и их взаимосвязь. Обоснована необходимость использования подхода превентивного управления к построению системы оценки влияния инфляционных процессов на кризисы.

Ключевые слова: кризис, инфляционный процесс, превентивное управление, блок-схема.

The paper defines the problems of creating the evaluation system to analyze the inflation processes impact on the crisis development within the state economy. The algorithm is suggested, the main blocks and their relationships are defined. The anticipation approach usage is proven in order to build the evaluation system based on the algorithm mentioned.

Keywords: crisis, inflation process, preventive management, aggregated flow chart.

Постановка проблеми. В умовах нестабільності світового економічного середовища особливо гостро постають проблеми своєчасного реагування на його зміни та прийняття адекватних економічно-ефективних рішень. Інтеграція України в європейські та загальносвітові економічні структури, загострення конкурентної боротьби на світових фінансових та валютних ринках постійно підвищують вимоги до достовірності зроблених прогнозів та якості моделей прогнозування економічних процесів. Водночас невизначеність та багатофакторність складних економічних систем призводять до зростання ризиків від ухвалення неефективних рішень, які мають негативні економічні та соціальні наслідки.

Однією з основних ознак сталого розвитку макросередовища є інфляційні процеси, що відбуваються в ньому під впливом великої кількості факторів, більшість з яких мають суб'єктивний характер і фактично не підлягають точному кількісному вимірюванню. Рівень інфляції був і є одним з найважливіших соціально-економіч-

них індикаторів стану економіки, який потребує постійного контролю з боку держави. Це викликано тим, що неконтрольована інфляція накладає негативний відбиток на процеси, що протікають як в суспільстві, так і в економіці країни. Тому актуальним є завдання розроблення ефективних моделей аналізу та прогнозування розвитку економічних явищ. Через кризовий стан економіки України наявна висока необхідність встановлення факту безпосереднього впливу інфляційних процесів на розвиток кризових явищ з метою превентивного управління економічною ситуацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику інфляційних процесів та можливостями їх моделювання займалася велика кількість зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема В. Базилевич, В. Геєць, С. Фішер, М. Брюно, М. Фрідман, Дж. Кейнс, А. Маршалл, К. Макконел, С. Брю, Ю. Николишин. Питання превентивного управління представлені в роботах К. Маркса, І. Бланка, О. Василенка, С. Іванюти, Л. Лігоненко, Г. Юна та інших науковців.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Слід відзначити, що на сучасному етапі бракує комплексних досліджень, в яких би поєднувалися поняття інфляційних процесів та криз зв'язками типу «причина – наслідок». Насамперед це пов'язано з тим, що понині не сформовано єдину концепцію щодо причинних детермінант кризових явищ.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є проектування системи оцінки впливу інфляційних процесів на розвиток кризових явищ в економіці в алгоритмічній формі. Для досягнення мети доцільно також встановити основні модулі системи оцінки, що може бути побудована на базі такого алгоритму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні методи дослідження інфляції мають ряд недоліків. Так, найбільш вживаними є методи, що мають за основу такі динамічні моделі: моделі трендів, часових рядів тощо. Такий підхід дає змогу розглядати інфляційні процеси відокремлено від поточного стану економічної системи загалом. Водночас недостатньо розкритими залишаються питання прогнозування кризових явищ через інфляцію, можливості превентивного управління інфляційними процесами з метою пом'якшення наслідків кризових явищ чи подовження інших фаз економічного циклу.

У будь-який момент існує небезпека кризи, навіть тоді, коли криза не спостерігається, коли її фактично немає. Це визначається тим, що в управлінні завжди існує ризик, що соціально-економічна система розвивається циклічно, розвивається динамічно зовнішнє середовище, що змінюється, змінюються співвідношення керованих і некерованих процесів, люди, їх потреби й інтереси. Превентивне управління – це управління, яке спрямовано на передбачення небезпеки можливої кризи, аналіз її симптомів і усунення загроз появи кризових ситуацій, а в разі їх появи – аналіз і прийняття швидких заходів ліквідаційного характеру з найменшими втратами та негативними наслідками. Саме тому є доцільним використовувати підходи превентивного управління, тому що такий підхід дасть змогу напрацьовувати попереджувальні кроки зі стабілізації економічної ситуації.

Превентивним управлінням деяким об'єктом (системою) називається управління, спрямоване на недопущення або запобігання виникненню несприятливого (кризового, аварійного) стану керованого об'єкта [1, с. 15]. Термін «превентивне управління» тісно пов'язаний з управлінням ризиками і використовується у вітчизняній літературі переважно в контексті, коли йдеться про стратегію управління, про сутність і принципи організаційно-технічних методів запобігання кризовим станам об'єктів управління. Превентивне управління має певні особливості, до основних з яких слід віднести специфічність мети здійснення, специфічність управлінського

інструментарію; ресурсні обмеження; часові обмеження; орієнтацію на розв'язання проблем, а не тільки їх зовнішніх проявів; орієнтацію та мінімізацію втрат усіх його учасників (власників, кредиторів, персоналу, держави); інноваційний характер. Розкриваючи сутність превентивного управління, прийнято виділяти п'ять функцій (цілевизначення, планування, організація, мотивація, контроль) та два поєднувальні процеси (прийняття рішень і комунікації), що об'єднують окремі функції в єдиний процес управління.

Основними завданнями превентивного управління є виявлення та усунення причин ймовірних кризових станів керованого об'єкта. Ці завдання вирішуються поетапно [2]:

1) аналіз достовірності інформації про об'єкт управління та процеси в ньому, розробка протоколів, що гарантують цілісність інформації, тобто відповідність інформації про об'єкт його реальному стану;

2) виявлення множини ймовірних станів керованого об'єкта, які є несприятливими для досягнення цільової функції управління;

3) своєчасне виявлення зовнішніх факторів, поточних станів керованого об'єкта і управлінських рішень, що сприяють розвитку кризового стану керованого об'єкта;

4) завчасне прийняття рішень, спрямоване на усунення або ослаблення причин ймовірних кризових станів керованого об'єкта.

Превентивне управління складом своїх типових проблем відбиває ту обставину, що воно є особливим типом управління, що володіє як загальними для управління рисами, так і неспецифічними його характеристиками. На наш погляд, сучасне превентивне управління треба розглядати як управління, яке здатне випереджати або пом'якшувати кризи, а також утримувати функціонування системи в режимі виживання в даний період і виводити його із кризового стану з мінімальними витратами. Згідно з таким тлумаченням політика превентивного управління є частиною загальної стратегії управління та полягає в розробленні системи засобів попередньої діагностики загроз та задіянні механізмів оздоровлення, що забезпечує сталий розвиток. Превентивне управління істотно відрізняється від традиційного управління, має свою специфіку, що пов'язана із суттєвими змінами в умовах існування та функціонування систем, а також з непередбачуваністю ситуації та новими управлінськими проблемами. Задачу виходу з кризи та превентивні заходи не можна розглядати як стислий у часі одноразовий діловий прийом.

Аналіз різноманітних поглядів на змістовну сутність превентивного управління дав змогу обґрунтувати доцільність поширення такого виду менеджменту на всі стадії розвитку кризи. Комплексна система превентивного управління кризами, яка полягає в постійному моніторингу та своєчасному реагуванні на «слабкі сигнали-

індикатори» про виникнення загрози, здатна запобігти розвитку кризових явищ, оскільки є час для підготовки відповідних контрзаходів залежно від сили та змісту сигналів.

Превентивне управління дає змогу значно знизити витрати ресурсів на забезпечення виконання керованим об'єктом поставлених завдань завдяки тому, що витрати на виявлення та ліквідацію несприятливих факторів значно нижче, ніж на ліквідацію кризового стану керованого об'єкта, який ці фактори може спричинити [3, с. 249].

Як видно з вищезазначеного, на основі підходу превентивного управління можна вибудувати систему оцінки впливу інфляційних процесів на кризи в економіці. Загалом запропонований підхід до алгоритму дослідження не вступає в протиріччя із результатами теоретичного аналізу підходів до побудови систем превентивного управління.

Запропонований алгоритм спирається на ряд принципів, що розкривають сутність системи оцінки впливу інфляції на кризи. Основними принципами є такі:

1) алгоритм покриває собою всі можливі етапи дослідження, включаючи той факт, що основна гіпотеза дослідження може не бути доведеною та підтвердженою;

2) на вході використовується деякий масив даних, згідно з якими можна говорити про поточність деякого економічного стану; найбільш доцільно використовувати дані у річному розрізі, що дає змогу стверджувати, що схема підтримує контур тактичного управління;

3) в центрі алгоритму знаходиться гіпотеза про значущий вплив інфляційних процесів на розвиток кризових явищ в економіці на макрорівні;

4) на виході алгоритму отримуємо рішення щодо запобігання кризовим явищам чи послаблення їх в державі з огляду на поточний рівень показників інфляції.

Алгоритм системи оцінки впливу інфляційних процесів на кризові явища в економіці держави, що базується на вищезазначених принципах, наведений на рис. 1.

Загалом алгоритм демонструє послідовність реалізації системи.

В основі функціонування системи оцінки знаходяться окремі модулі, певним чином

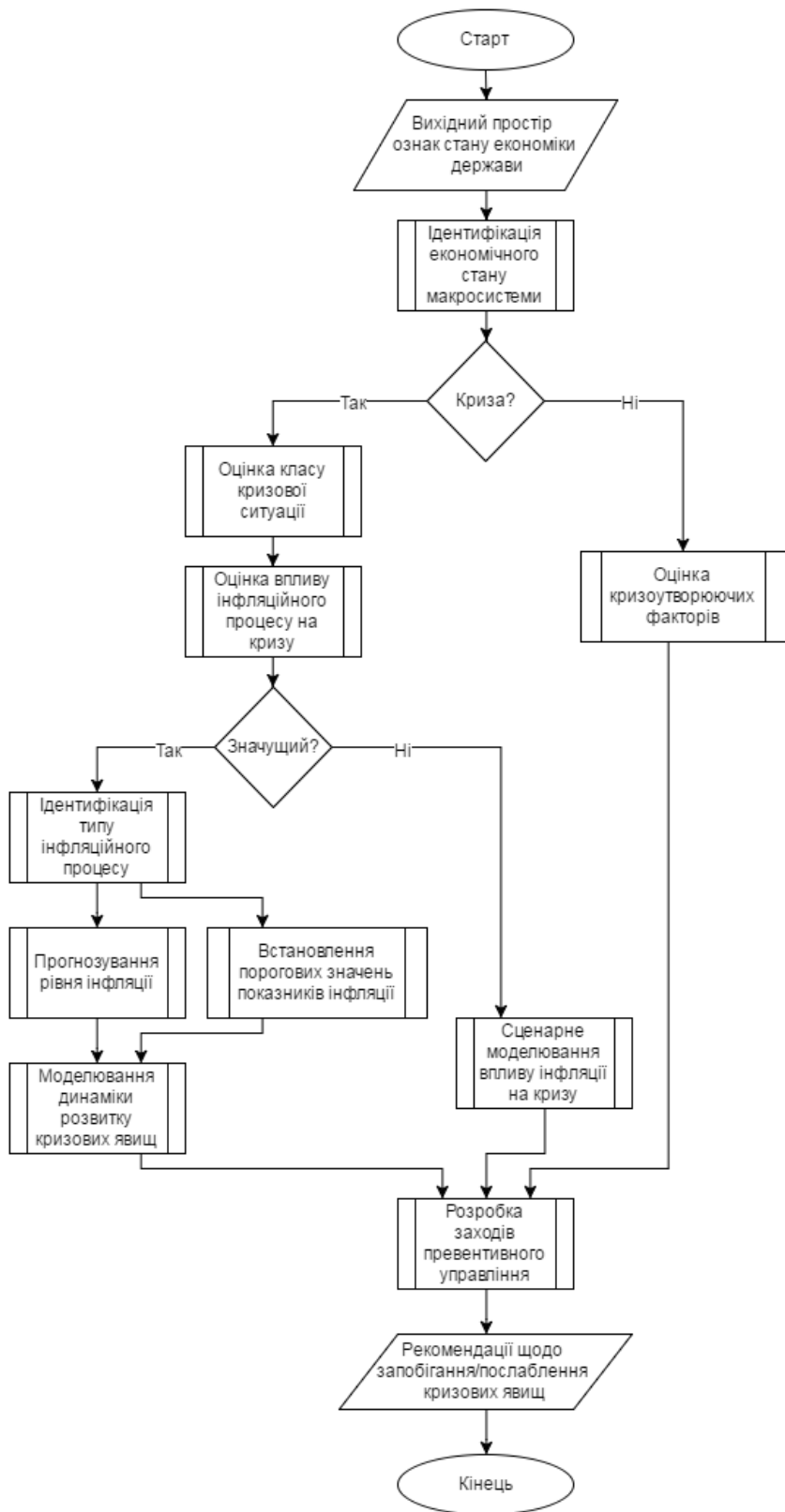

Рис. 1. Система оцінки впливу інфляційних процесів на розвиток кризових явищ у алгоритмічному вигляді

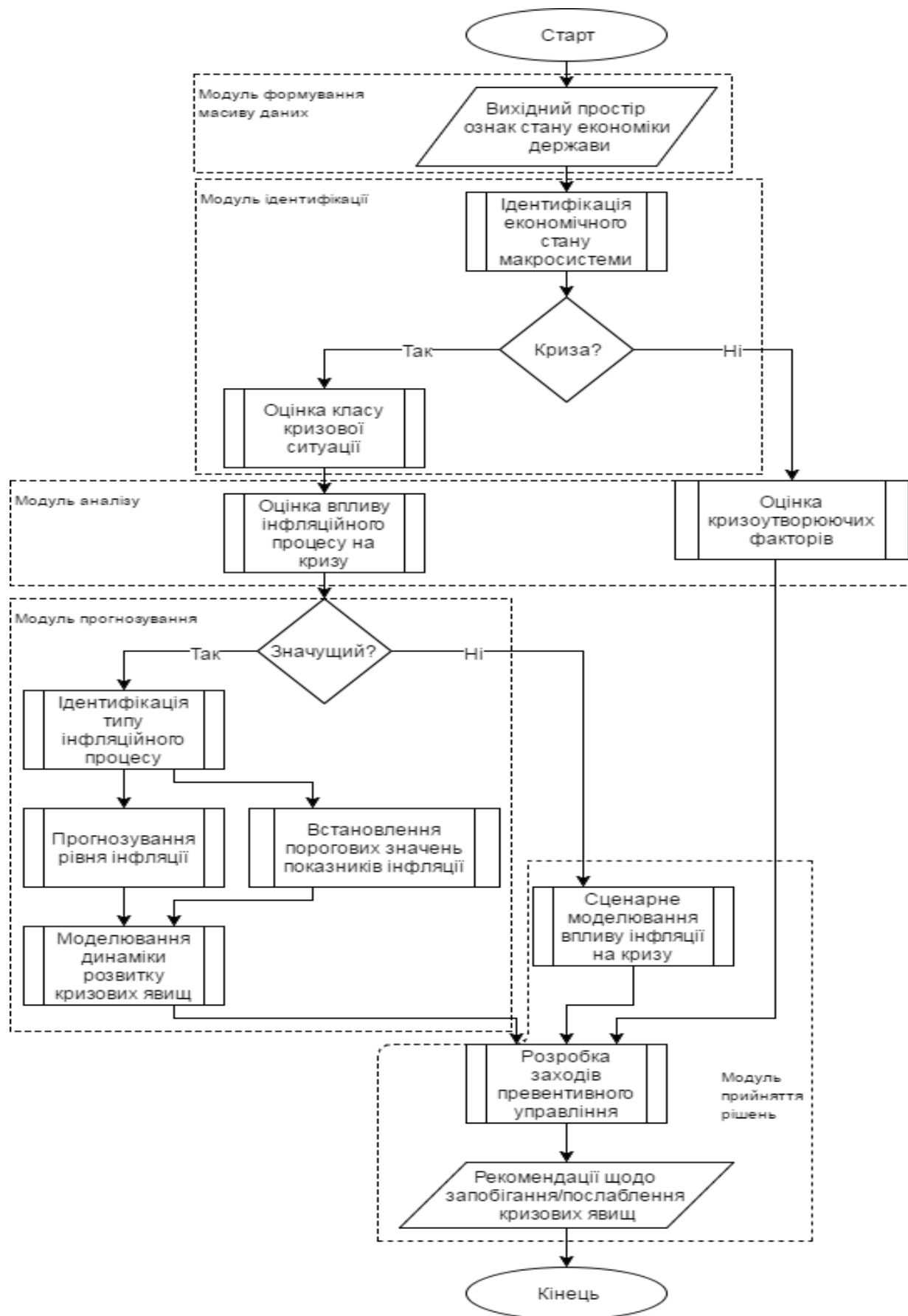

Рис. 2. Взаємозв'язок модулів системи оцінки впливу інфляційних процесів на кризи

взаємопов'язані між собою. Наведені модулі підтримують систему оцінки з точки зору цілісності, послідовності та завершеності. Виконання модулів дасть змогу реалізувати систему оцінки як таку, що здатна формувати управлінські рішення, базуючись на результатах оцінки впливу інфляційних процесів на кризи.

Взаємозв'язок модулів наведений на рис. 2.

Найбільш важливим модулем є модуль прийняття рішень, тому що він є стрижневим для досягнення мети реалізації системи оцінки. Розглянемо, якою мірою наведені модулі підтримують процес прийняття рішень.

Рішенням вважається обґрунтований набір дій з боку особи, що приймає рішення (ОПР), спрямованих на об'єкт чи систему управління, який дає можливість привести даний об'єкт чи систему до бажаного стану або досягнути поставленої мети [4, с. 70]. Рішення є одним із видів розумової діяльності і проявом волі людини. Характерними ознаками рішення є:

– можливість вибору з набору альтернативних варіантів (за відсутності альтернатив відсутній і вибір, отже, відсутнє й рішення);

– наявність мети (безцільний вибір не розглядається як рішення);

– необхідність вольового акту ОПР під час вибору рішення, тому що вона формує рішення під час боротьби мотивів і думок.

Прийняття рішення – це процес вибору найбільш преференційного рішення з набору допустимих рішень або упорядкування множини рішень [4, с. 71]. Прийняття рішень можливе на підставі знань про об'єкт управління, процеси, що в ньому відбуваються і можуть відбутися з перебігом часу, а також за наявності множини показників, що характеризують ефективність та якість прийнятого рішення. Тобто необхідні адекватна модель об'єкта і модель прийняття та оцінювання прийнятого рішення. Під моделлю прийняття рішень розуміється формальне подання поставленої задачі та процесу прийняття рішень.

Процес прийняття рішення складається з таких кроків:

– визначення цілей, критеріїв оптимальності, критеріїв добору «кандидатів» на отримання ресурсів;

– формування множини допустимих альтернатив;

– вибір методів розв'язання задачі;

– порівняння та упорядкування множини альтернатив за обраними критеріями;

– добір кращих варіантів за критерієм оптимальності та вибір рішення.

Маючи на увазі вищезазначене, можна стверджувати, що наведений алгоритм відповідає основним критеріям моделей прийняття рішень. Основні блоки системи оцінки виконують весь набір необхідних операцій, таких як формування набору альтернатив, визначення цілей та критеріїв, ідентифікація поточного стану, вибір методів вирішення задачі.

Висновки. Нині недостатньо дослідженими залишаються питання впливу різних макроекономічних чинників на кризові ситуації в економіці держави, тобто на макрорівні. Одним з таких чинників, безумовно, виступає інфляція. Незважаючи на те, що вплив найбільш катастрофічних видів інфляційних процесів, таких як гіперінфляція, не потребує поглибленого аналізу, цікавим є питання щодо узагальненої методології розуміння впливу інфляційного процесу на динаміку кризових явищ на макрорівні. Запропонований варіант системи запобігання кризовим ситуаціям на макрорівні в економіці держави через вплив на інфляційні процеси в економіці допоможе відповісти на такі питання. Сформований алгоритм може бути використаний для оцінки та аналізу впливу інфляційних процесів на розвиток кризових явищ в економіці країни. Подальшими кроками щодо розвитку та використання наведеного алгоритму вбачається підбір найбільш доцільних для дослідження математичних методів та формування інформаційних зв'язків між модулями.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Руденский Р. Антисипативное управление сложными экономическими системами: модели, методы, инструменты : [монография] / Р. Руденский ; научн. ред. Ю. Лысенко. – Донецк : Юго-Восток, 2009. – 257 с.
2. Гринько Т. Сутність та роль превентивного антикризового управління на промислових підприємствах / Т. Гринько // Ефективна економіка. – 2014. – № 5.
3. Козак Л. Розвиток антикризового управління в сучасних умовах реформування економіки України / Л. Козак, Ю. Голубева // Вісник НТУ. – 2005 – № 10. – С. 249–250.
4. Половцев О. Аналіз процесу прийняття рішень у державному управлінні / О. Половцев // Ефективність державного управління. – 2009. – Вип. 18/19. – С. 70–76.